

TMMOB TÜRKİYE VI. ENERJİ SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRGESİ

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) adına düzenlenen ve sekreteryasını Elektrik Mühendisleri Odası'nın yaptığı TMMOB Türkiye VI. Enerji Sempozyumu 22-23-24 Ekim 2007 tarihinde Ankara'da gerçekleştirildi.

Küresel sermayenin açık, tek pazar hedefiyle örtüşen, sadece sermayenin değil bir anlamda hukukun da küreselleştiği ve ulusal yürütmenin dışında "özerk" kurullarla şekillendirilen bir küresel enerji politikasına entegre olmaya çalışan tuhaf ve çok başlı bir enerji dünyası... Bir yandan iktidarı bir yağmalama aracı gibi görüp ülke varlıklarını talan eden siyasiler, diğer yandan siyasilerle iç içe bu talana ortak olan sermaye sahipleri ve bu ikili yapının değirmenine su taşıyan bürokrat-teknokrat-medya-akademisyen ayağı... Bu sacayağı üzerinde oturtulmaya çalışılan dünü karanlık, geleceği bulanık, karakol köşelerinde ve mahkeme koridorlarında süren enerji politikaları... İşte TMMOB Türkiye VI. Enerji Sempozyumu'nun yapıldığı ortam...

Temel bir insan hakkı olarak kabul edilen enerji; güvenilir, kesintisiz, kaliteli ve ucuz olarak sunulması gereken bir kamu hizmetidir. Küreselleşme süreciyle birlikte sermayeye yeni mevziler açma arayışının hedef olarak seçtiği en önemli alanlardan biri enerji olmuştur.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın tahminlerinde, Dünya enerji tüketiminin 2005-2030 yılları arasında yüzde 50'den fazla artacağı öngörülmektedir. Artan enerji talebine karşılık fosil yakıt rezervlerinin sınırlı olması, arz güvenliğini tehlikeye sokmakta; enerji üzerinde oynanan oyunlar ve yapılan pazarlıklar da her geçen gün yoğunlaşmaktadır.

ABD'nin önce Afganistan, ardından Irak'ı işgali; günümüzde Ortadoğu ve özellikle İran ile Suriye'ye yönelen tehdit süreci; Rusya ile Avrupa Birliği arasında gündemden düşmeyen gerginlikler, Dünya yüzeyinde hem enerji kaynaklarının bulunduğu bölgelerin hem de pazarların kontrol edilmesi için yürütülen kaygı verici bir yarış sergilemektedir.

Enerji hatlarının "geçiş güzergahı" olarak görülen Türkiye, hegemonik güçlerin çıkarları doğrultusunda oluşturulan senaryoların içine yerleştirilmekte, jeopolitik ve stratejik konumuyla bu kargaşanın ortasında kalmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası talimatlarıyla şekillendirilen enerji politikaları doğrultusunda Türkiye'de 1980'lerden itibaren uygulanan neoliberal politikalar ile enerji alanının serbestleştirilmesi-özelleştirilmesi hedeflenmiş, bu amaçla çok sayıda yasal düzenleme yapılmış, kamunun enerji alanını özel sermayeye terk etmesi için pek çok uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamaların bir kısmı yargı sürecinden dönerken, hükümetler de her seferinde günü birlik yasal düzenlemelerle yargı kararlarını uygulamak yerine yok saymayı tercih etmişlerdir.

Enerji; 2001 yılında çıkarılan ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun kurulmasını sağlayan bir yasa ile kamunun dışarıda bırakıldığı ticari bir alan haline dönüştürülmüştür. Kimin hangi konuda yetkili ve sorumlu olduğu bile tam olarak anlaşılamayan bir karmaşa ortamı yaratılmıştır. Kamunun yatırım yapmasının yasaklandığı bu ortamda özel sektör beklenen yatırımları gerçekleştirilmemiş, özellikle

elektrik enerjisi alanında arz güvenliği tehdit altına girmiştir. Doğalgaz bağımlılığı en yüksek noktada olan Türkiye’de, elektrik enerjisindeki gibi doğalgaz tüketiminde de her yıl bıçak sırtı bir denge tutturulmaya çalışılmaktadır.

Ülke kaynaklarının değerlendirilmesini sağlayacak; Türkiye koşullarına uygun; teknolojik gelişmeleri takip eden; uzun vadeli, merkezi ve kamusal planlamayı esas alan; sosyal, ekonomik ve çevresel politikalar ile bütünleşik bir enerji politikasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tüm bu gelişmeler ışığında, VI. Enerji Sempozyumu; enerji alanının Dünya’da ve Türkiye’de yaşanan güncel gelişmeleri de içerecek biçimde her yönüyle irdelendiği, ulusal ve kamusal çıkarları savunan politika ve önerilerin tartışıldığı bir platform olarak gerçekleştirilmiştir.

TMMOB enerji sempozyumlarının on yıllık geçmişinde;

- Ulusal ve Kamusal Enerji Politikaları
- Küresel Enerji Savaşları
- Küreselleşmenin Enerji Alanında Yapısal Değişim Programı
- Kamusal Planlama ve Alternatif Enerji Politikaları
- Enerji ve Çevre
- Enerji Alanında Teknolojik ve Bilimsel Gelişmeler,

gibi konular irdelenmiş ve tartışmaya açılmıştır.

TMMOB Türkiye VI. Enerji Sempozyumu’nun ana teması da "Küresel Enerji Politikaları ve Türkiye Gerçeği" olmuştur. Sempozyum kapsamında sunulan 32 bildirinin ana başlıkları şöyle özetlenebilir:

- Küreselleşme ve Enerji
- Türkiye’de Enerji Politikalarının Değerlendirilmesi
- Enerji Alanında Yeniden Yapılandırma ve Kamu İşletmeciliği
- Enerji Alanında Teknolojik ve Bilimsel Gelişmeler
- Enerji, Çevre, Verimlilik, Tasarruf ve Sosyal Politikalar

Yurtdışından iki davetli bildirinin sunulduğu sempozyum "Yeni Hükümetin Enerji Politikaları" konulu bir panel ile tamamlanmıştır.

VI. Enerji Sempozyumu’nun bu dönemki hazırlıkları çerçevesinde bir ilk gerçekleştirilerek; sempozyum içeriğinin daha da zenginleştirilmesi için gerekli altyapıyı oluşturmaya yönelik bölgesel enerji forumları düzenlenmiştir. Bu çerçevede Akdeniz, Çukurova, Doğu Karadeniz, Ege, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara, Orta Karadeniz bölgesi enerji forumları, Elektrik Mühendisleri Odası şubeleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu forumlar ile;

- Enerji politikaları yerelde de tartışılması olanağı sağlanmıştır.
- Bölgesel enerji kaynakları, yerinden bir bakış açısıyla irdelenmiştir.
- Yereldeki sorunların tespiti ve çözüm önerileri sunulması sağlanmıştır.
- TMMOB VI. Enerji Sempozyumu’na, bölgesel düzeyde sorun ve tespitlerle katkı sağlanmıştır.

Forumlarda yapılan sunumlarda ve konular üzerindeki tartışmalarda; yerelde yaşanan, ancak geneli de ilgilendiren sorunlar dile getirilmiş ve çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Enerji forumlarında; bölgenin coğrafi durumu, ekonomik ve sosyal yapısı, yeraltı ve yer üstü kaynakları gibi temel tespitlerin yanısıra bölgesel bazda farklı konu ve talepler ön plana çıkmıştır.

Üzerinde önemle durulan konulardan biri de kısaca "DUY" olarak dile getirilen "Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği" uygulamalarıdır. Elektrikteki yatırım açmazına eşlik eden DUY denilen borsa uygulamasıyla kamu fahiş fiyatlarla elektrik satın almaya başlamıştır. Geçmiş dönemde neden oldukları kamu zararlarıyla en üst düzey devlet kurumlarının raporlarıyla ifşa olan Yap-İşlet-Devret, Yap-İşlet, İşletme Hakkı Devri gibi sözleşmelerdeki fahiş fiyatları aşan bu sistem özellikle halen kamuda bulunan dağıtım şirketlerinin ciddi düzeylerde zarar etmesine neden olmuştur. Belli kesimin fahiş kar elde etmesi uğruna ortaya çıkan kamu zararı ise 2008 yılı başından itibaren elektriğe yapılan zamlarla tüketicilere fatura edilmeye başlanmıştır.

4628 sayılı Yasa'da amaçlanan serbestleştirme ile merkezi planlama yapısından piyasa katılımcılarına dayalı dağıtım bir yönetim yapısına geçildiği, oysa elektrik enerjisi planlamasının; üretim, iletim, dağıtım ve tüketimin bütüncül bir anlayışla merkezi bir yapı içinde ele alınması gerektiği tüm forumların ana fikrini oluşturmuştur.

Bölgesel enerji forumları içinde temel tartışma konularından biri de nükleer santraller oluşmuştur. Yapılan sunumlarda "Neden Nükleer Santrallara Hayır?" sorusuna şu temel başlıklar altında yanıtlar verilmiştir:

- Yatırım, finansman, kredi, garanti, işletme maliyetlerinde ekonomik ve ticari olarak tam bir başarısızlık yaşanması.
- Atıkların nasıl bertaraf edileceğinin hala çözümsüz olması.
- Uranyum yakıtı işletmeciliğinin sorunları.
- Arızalar nedeniyle sık sık devre dışı kalması.
- Normal işletme anında çevreye sızan radyasyon yayılımı.
- Sıkça yaşanan ve milyonlarca kişiyi etkileyen nükleer kazalar.
- Yüksek güvenlik nedeniyle lisanslama ve yapım sürelerinin 15-20 yıla uzaması.
- Nükleer silahlanma.
- "11 Eylül" saldırısı gibi uluslararası asimetrik tehditlerin artması.
- Nükleer enerjiye karşı yurttaş tepkisi ve oluşan güvensizlik.

Enerji verimliliği, forumlarda yoğun olarak işlenen bir başka konu olmuştur. Ulaşım, binalarda ve sanayide enerji verimliliği konuları ayrı ayrı ele alınmış ve ülkemizin içinde bulunduğu durum ortaya konularak yürütülen çalışmalar tartışılmıştır. Ülkemizde; 2000-2006 yılları arasında trafikteki araç sayısının ulusal gelirden (GSMH) daha hızlı büyüdüğü, yakıt vergilerinin bütçenin yaklaşık yüzde 18'ini oluşturduğu, toplu taşıma için neredeyse hiçbir destek olmadığı üzerinde durulmuş; geliştirilmiş kamu ulaşım altyapılarının planlanması ve tesis edilmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Geçmişte yaşanan AKTAŞ, ÇEAŞ ve KEPEZ deneyimlerinin yarattığı sıkıntılara dikkat çekilen forumlarda, "özelleştirme uygulamaları" da en belirgin tartışma konularından birini oluşturdu.

Bölgesel enerji sempozyumlarındaki bu birikimlerin yansıtıldığı TMMOB Türkiye VI. Enerji Sempozyumu'nda sunulan bildirimler, yapılan tartışmalar ve gerçekleştirilen panel ışığında tespit edilen sonuç ve öneriler şunlardır:

- Kesintisiz, güvenilir, kaliteli ve ucuz enerji kullanımının en temel insan haklarından biri olduğu ve enerji tedarikinin de zorunlu bir kamu hizmeti olduğu unutulmamalıdır.
- Elektrik enerjisi planlaması; üretim, iletim, dağıtım ve tüketimin bütün olarak düşünüldüğü, ülkemize özgü koşullara uygun bir anlayışla değerlendirilmeli, merkezi bir yapı içinde ele alınmalıdır.
- Enerji üretiminde ulusal ve yenilenebilir enerji kaynaklarına öncelik verilerek ülkemizdeki mevcut potansiyel değerlendirilmelidir. Doğalgaz ve ithal kömür bağımlılığı en aza indirilmeli, doğalgaz, ithal kömür ve nükleer gibi dışa bağımlı kaynaklarla santral kurmaya yönelik lisans taleplerine izin verilmemelidir.
- Rüzgar, güneş, jeotermal, biyogaz, biyokütle gibi enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi içindeki payları artırılması için çalışılmalıdır. Bu konuda ulusal teknolojiler geliştirmek üzere Ar-Ge çalışmalarına genel bütçeden yeterli bir pay ayrılmalıdır.
- Elektrik enerjisinde kayıp-kaçak tanımları ayrıştırılarak, kayıp ile kaçak elektrik kullanımı gelişmiş ülkelerdeki seviyelere çekilmelidir.
- Enerjinin verimli/etkin kullanımına yönelik projeler desteklenmeli, ulusal enerji tasarrufu bilincini oluşturmak üzere ilköğretimden başlayan eğitim programları hazırlanmalı, enerjinin verimsiz kullanımına karşı yaptırımlar uygulanmalıdır.
- Uluslararası lobilerin pazarladığı, zenginleştirilmiş kaynak kullanımından, atık durumu ve maliyetine kadar birçok sorunu da beraberinde taşıyan nükleer santral sevdasından vazgeçilmelidir.
- Enerji arz güvenliğinin, piyasa koşullarında oluşan ticari bir düşünceyle değil kamu hizmeti anlayışıyla devlet tarafından sağlanması için gerekli önlemler acilen alınmalı, kamunun zararına yol açan ve elektrik tüketiminin giderek daha pahalı olmasına neden olan DUY gibi piyasa uygulamaları terk edilmelidir.
- Geçmişteki sorunlu, kamu zararına yol açan örneklerden ders çıkarılarak, özelleştirme uygulamalarına son verilmelidir.
- Enerjinin üretimi ve tüketiminde, enerji-çevre-insan ilişkisi mutlaka gözetilmelidir.
- Arz güvenliğinde ve talep tarafı yönetiminde yıllar itibarıyla dışa bağımlılığımızı azaltacak ulusal politikaları belirlemek üzere; kamu sektörü, özel sektör, üniversiteler, akademisyenler, meslek örgütleri ve sendikalar vb. temsilcilerden oluşan geniş katılımlı bir yapı tarafından, ulusal ve kamusal çıkarları ön planda tutan bir bakışla, merkezi ve stratejik planlama yapılmalıdır.

Görünen o ki; geçmişte ve günümüzde yaşananlardan ders çıkarmak, merkezi ve stratejik bir planlama ile geleceği kurgulamak gerekmektedir. Ülkenin enerji konusunda geleceği; günü -ve kendini- kurtarma peşinde olan siyasi karar vericilere, kendini -doğası gereği- küresel sermayenin uygulayıcısı olarak gören EPDK yöneticilerine, sadece kendi çıkarları penceresinden bakan belirli enerji kaynakları üzerine örgütlenen üretici derneklerine, OSB yöneticilerine, nükleer lobilere bırakılamayacak kadar önem arz etmektedir. Kamunun sanayi, ekonomi, ulaşım, tarım, çevre, dışişleri birimleri ile üniversitelerin ilgili birimleri, demokratik kitle örgütleri ve emek örgütleri ile bir araya gelmesi sağlanarak; IMF, DB gibi küresel sermaye kurumları dışında, her bakımdan ülkeye özgün, ülke koşullarını gören bir noktadan bakışla merkezi ve stratejik bir planlamaya gidilmelidir.

**TMMOB Türkiye VI. Enerji Sempozyumu
Yürütme Kurulu**